

3. **Копытин А.И.** Методы art-terapevtycheskoy pomoshchy detyam y podrostkam: otechestvennyy y zarubezhnyy opyt / Pod redaktsyey A.Y. Kopytyna. – M.: Kohnyty-Tsentr, 2012. – 286 s. 4. **Mateynova Z., Mashura S.** Музыкотерапууа pry zaykanyu. – K.: Vyshcha shkola, 1984. – 303 s. 5. **Ostrov's'ka K.O.** Sotsial'na adaptatsiya doroslykh osib iz zahal'nymy rozladamy rozvytku / K.O.Ostrov's'ka. – L'viv: Triada plyus, 2012. – 576 s. 6. **Skrypnyk T.** Autyzm yak forma deviantnoyi povedinky // Problemy zahal'noyi ta pedahohichnoyi psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats' instytutu psykholohiyi im. H.S.Kostyuka. – T. XI. – Ch. 7. – K., 1995. – S. 457-464. 7. **Staum M.** Vozdeystvye muzykal'noy terapiyu na rech' autychnoho rebenka // Muzykal'naya psykholohyya y psykhoterapyuа. – 2009. – №4 (13). – S. 122-125. 8. **Shul'zhenko D.I.** Osnovy psykholohichnoyi korektsiyi autystychnykh porushen' u ditey: Monohrafiya./D.I.Shul'zhenko. – K., 2009. – 385 s.

Received 15.09.2017

Reviewed 12.10.2017

Accepted 16.11.2017

УДК: 376.1-053.67:37.01

І.Г.Саранча, Н.В.Синчук
isarancha@gmail.com, dar0204@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Відомості автора: Саранча Ірина, кандидат педагогічних наук, заступник директора по навчально-виховній роботі Державної реабілітаційної установи «Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю "Промінь", асистент кафедри психології Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського, голова правління Вінницької міської організації соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді "Паросток". У колі наукових інтересів: проблеми соціальної реабілітації дітей та молоді з психофізичними порушеннями розвитку, психологія дітей та молоді з психофізичними порушеннями розвитку, розвиток інклюзивної освіти, м. Вінниця, Україна.

Синчук Неоніла, вчитель-реабілітог Державної реабілітаційної установи «Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю "Промінь", член Вінницького відділення ВГО «Арт-терапевтична асоціація», м. Вінниця, Україна.

Contact: Sarancha Iryna, PhD In Pedagogy, Deputy Director of educational work in State rehabilitation institution "Center for comprehensive

rehabilitation for children with disabilities "Promin", Assistant of Psychology Department of Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Chairman of Vinnytsia City Organization for Social Development of Specific Vulnerable Categories of Young People "Parostok." Sphere of research interests: problems of social rehabilitation of children and young people with mental and physical disabilities, psychology of children and youth with mental and physical disabilities, development of inclusive education, Vinnytsia, Ukraine.

Sinchuk Neonila, Instructor – Recreation Therapist of the State rehabilitation institution "Center for comprehensive rehabilitation for children with disabilities "Promin", member of the organization "Art Therapy Association", Vinnytsia, Ukraine.

Саранча І.Г., Синчук Н.В. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. У статті розглядається ситуація, коли за останні роки в Україні, як і в усьому світі, спостерігається зростання числа народжених дітей з психофізичними порушеннями розвитку, зокрема з порушенням функцій опорно-рухового апарату. Особливою проблемою є те, що для дітей із порушенням функцій опорно-рухового апарату характерні розлади емоційно-вольової сфери.

З точки зору науковців створення спеціальної системи підготовки дитини з порушеннями психофізичного розвитку до навчання в інтегрованому освітньому просторі, де така дитина знаходиться у спільноті дітей з нормальним розвитком, дає можливість дитині з порушеннями реалізувати себе та пристосуватися у сучасному загальноосвітньому середовищі.

У своїх вчинках діти з інвалідністю керуються в основному емоцією задоволення, бажанням даного моменту. Ступінь порушення рухових функцій не визначає ступінь порушення емоційно-вольової та інших сфер особистості у таких дітей. При ДЦП можна говорити про особливий вид психічного дизонтогенезу – дефіцитарний розвиток. Виражена диспропорційність і нерівномірний, порушений темп розвитку, а також якісна своєрідність у формуванні психіки – це головні особливості пізнавальної діяльності та всієї особистості дитини з ДЦП. Разом з тим, важкі рухові розлади можуть бути поєднані із затримкою психічного розвитку, спостерігаються мовленнєві та сенсорні дефекти.

У статті прописані завдання дослідження, а також вказані мета корекційної програми, її завдання, структура та зміст.

Зроблено висновок, що дитячий церебральний параліч є складним захворюванням центральної нервової системи, і це веде не тільки до рухових порушень, але і визиває затримку чи патологію розумового розвитку, мовну недостатність, порушення слуху, зору і таке інше. Усе це свідчить про своєрідний дисгармонійний психічний розвиток дитини з ДЦП. Запропоновано програму корекції емоційно-пізнавальної сфери для дітей з порушенням функцій опорно-рухового апарату.

Ключові слова: діти з порушенням функцій опорно-рухового апарату, дитячий церебральний параліч, програма корекції емоційно-пізнавальної сфери, особливості розвитку, розлади психомоторної сфери.

Саранча И.Г., Синчук Н.В. Особенности развития познавательной сферы у детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата. В статье рассматривается ситуация, когда за последние годы в Украине, как и во всем мире, наблюдается рост числа рожденных детей с психофизическими нарушениями развития, в частности с нарушением функций опорно-двигательного аппарата. Особой проблемой является то, что для детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата характерны расстройства эмоционально-волевой сферы.

С точки зрения учёных создание специальной системы подготовки ребенка с нарушениями психофизического развития к учебе в интегрированном образовательном пространстве, где такой ребенок находится в сообществе детей с нормальным развитием, дает возможность ребенку с нарушениями реализовать себя и приспособиться в современной общеобразовательной среде.

В своих поступках дети с инвалидностью руководствуются в основном эмоцией удовлетворения, желанием данного момента. Степень нарушения двигательных функций не определяет степень нарушения эмоционально-волевой и других сфер личности у таких детей. При ДЦП можно говорить про особый вид психического дизонтогенеза – дефицитарное развитие. Выраженная диспропорция и неравномерный, нарушенный темп развития, а также качественное своеобразие в формировании психики – это главные особенности познавательной деятельности и всей личности ребенка с ДЦП. Вместе с тем, тяжелые двигательные расстройства могут быть соединены с задержкой психического развития, наблюдаются речевые и сенсорные дефекты.

В статье прописаны задания исследования, а также указаны цель коррекционной программы, ее задания, структура и содержание.

Сделан вывод, что детский церебральный параліч является сложным заболеванием центральной нервной системы, и это ведет не только к двигательным нарушениям, но и вызывает задержку или патологию умственного развития, языковую недостаточность, нарушение слуха, зрения и т.д. Все это свидетельствует о своеобразном дисгармоничном психическом развитии ребенка с ДЦП. Предложена программа коррекции эмоционально-познавательной сферы для детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата.

Ключевые слова: дети с нарушением функций опорно-двигательного аппарата, детский церебральный параліч, программа коррекции эмоционально-познавательной сферы, особенности развития, нарушения психомоторной сферы.

Sarancha I, Sinchuk N. Features of development of the dangerous sphere of children with defense of operating mechanical apparatus. In the article there is a situation considered when in recent years in Ukraine, as well as in the whole world, there has been an increase in the number of births of children with psychophysical disorders of development, in particular, with impaired functions of the musculoskeletal system. A particular problem is that for children with a violation of the functions of the musculoskeletal system characterized by disorders of the emotional-volitional sphere.

From the point of view of scientists, the creation of a special system for the training of a child with mental and physical development violations before studying in an integrated educational space, where such a child is in the community of children with normal development, enables the child with disabilities to realize themselves and adapt themselves to the modern educational environment.

In their actions, children with disabilities are guided mainly by the emotion of pleasure, the desire of the moment. The degree of violation of motor functions does not determine the degree of violation of emotional and volitional and other areas of personality in such children. With cerebral palsy, one can speak of a special type of mental dysontogenesis which is deficiency development. The expressed disproportionality and unevenness, disturbed pace of development, as well as qualitative peculiarities in the formation of the psyche, are the main features of cognitive activity and the whole personality of a child with cerebral palsy. However, severe motor disorders can be combined with a delay in mental development, there are speech and sensory defects.

The article describes the tasks of the study, as well as the purpose of the correction program, its purpose, structure and content.

The conclusion was made that cerebral palsy in children is a complicated disease of the central nervous system, and this leads not only to motor disorders, but also causes delay or pathology of mental development, linguistic failure, hearing impairment, vision and so on. All this testifies to the peculiar disharmonious mental development of a child with cerebral palsy. A program of correction of the emotional and cognitive sphere for children with impaired functions of the musculoskeletal system is proposed.

Key words: children with disorders of musculoskeletal system, cerebral palsy, program for correction of the emotional and cognitive sphere, peculiarities of development, disorders of the psychomotor sphere.

Постановка проблеми. В останні роки в Україні, як і в усьому світі, спостерігається зростання числа народжених дітей з психофізичними порушеннями розвитку, зокрема з порушенням функцій опорно-рухового апарату. Особливою проблемою є те, що для дітей із

порушенням функцій опорно-рухового апарату характерні розлади емоційно-вольової сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначають С. Дуванова, Н. Трофімова та інші вчені, емоційні розлади у одних дітей проявляються у вигляді підвищеної емоційної збудливості, дратівливості, руховому розгальмуванні, в інших — у вигляді загальмованості, сором'язливості, боязкості.

Враховуючи вищезазначене, **метою** нашого повідомлення є визначення особливостей розвитку та корекції емоційної сфери дітей з порушенням опорно-рухового апарату.

Завдання дослідження:

1) узагальнити теоретико-методологічні основи емоційної сфери дітей з порушенням опорно-рухового апарату

2) провести експериментальні дослідження особливостей комунікативної сфери у підлітків з порушенням функцій опорно-рухового апарату;

3) розробити програму корекції емоційної сфери дітей з порушенням опорно-рухового апарату.

Виклад основного матеріалу. З точки зору науковців **створення спеціальної системи підготовки** дитини з порушеннями психофізичного розвитку до навчання в інтегрованому освітньому просторі, де така дитина знаходиться у спільноті дітей з нормальним розвитком, дає можливість дитині з порушеннями реалізувати себе та пристосуватися у сучасному загальноосвітньому середовищі.

Розглядаючи **особливості розвитку** дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату (ДЦП (дитячий церебральний параліч), поліомієліт, уроджена патологія опорно-рухового апарату, травматичні ушкодження спинного і головного мозку, поліартрит, захворювання скелета) дослідники вказують, що такі порушення, перш за все, викликають затримку моторного розвитку, яка негативно впливає на формування нервово-психічних функцій при підготовці цих дітей до навчання в школі та адаптації їх у дитячому середовищі. Рухові порушення в одних дітей відзначаються підвищеним м'язовим тонусом (спастичністю), в інших – слабкістю м'язів (паретичністю). Ці порушення опорно-рухового апарату призводять до неможливості вільних рухів дитини (С. Віцько, О. Глоба, В. Григоренко, М. Єфименко, М. Іполітова, Б. Сермеєв).

Особливості формування особистості та емоційно-вольової сфери у дітей з діагнозом ДЦП можуть бути обумовлені двома факторами:

1) **біологічними особливостями**, пов'язаними з характером захворювання;

2) **соціальними умовами** – впливом на дитину родини і педагогів.

У своїх вчинках діти керуються в основному емоцією задоволення, бажанням даного моменту. В інтелектуальній діяльності також виражено переважання емоцій задоволення, власне інтелектуальні інтереси розвинені слабо: для цих дітей характерні порушення цілеспрямованої діяльності. Всі ці особливості, за даними В. Ковальова (1973), складають у сукупності

феномен "шкільної незрілості", що виявляється на першому етапі шкільного навчання.

У більшості дітей з ДЦП відзначається **патохарактерологічне формування особистості**. Негативні риси характеру формуються і закріплюються у дітей з ДЦП значною мірою через виховання за типом гіперопіки або при не виправдано жорсткій позиції у вихованні дитини з ДЦП. Акцентуації характеру підлітків з ДЦП були розглянуті І, Левченко. Серед обстежених вдалося виявити тільки частину тих типів акцентуації, які виявляються при обстеженні здорових підлітків: астеноневротичний (20%), сенситивний (19%), нестійкий (22%), психоастенічний (21%). Звертала на себе увагу відносно велика частота хворих з ДЦП з даними типами акцентуації, які у здорових підлітків спостерігалися вкрай рідко.

При ДЦП можна говорити про особливий вид психічного дизонтогенезу – **дефіцитарний розвиток**. Дефіцитарність моторної сфери обумовлює явища рухової, сенсорної, когнітивної, соціальної депривації і порушення емоційно-вольової сфери. Прогноз психічного розвитку дитини з дизонтогенезом за дефіцитарним типом пов'язаний з тяжкістю ураження опорно-рухового апарату. Проте вирішальне значення має первинна потенційна збереженість інтелектуальної сфери.

При ДЦП важкі рухові розлади можуть бути поєднані із затримкою психічного розвитку, спостерігаються мовленнєві та сенсорні дефекти. Однак важливу роль грають ступінь обмеження діяльності, особливості сімейного оточення. Розлади психомоторної сфери, які характерні для дітей з ДЦП представлено на рис. 1.

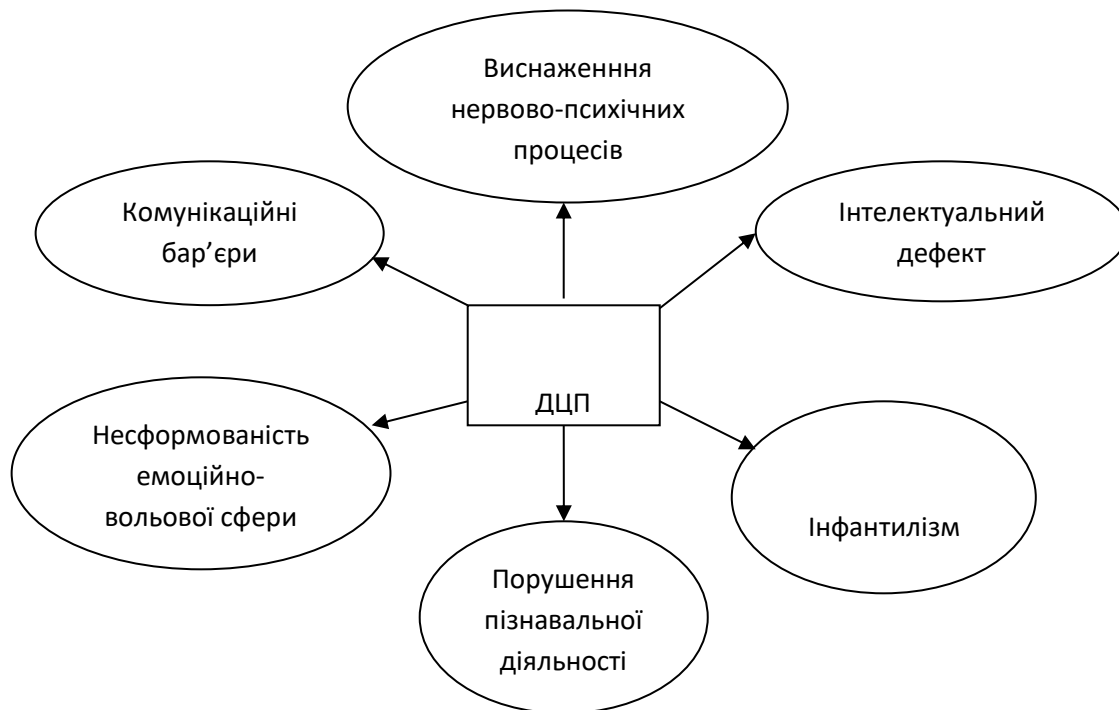

Рис. 1. Розлади психомоторної сфери, які характерні для дітей з ДЦП

Принципи побудови роботи за корекційною програмою:

Принцип добровільної участі дитини у виконанні завдань. Якщо дитина вперто не хоче брати участь у будь-якій діяльності, не слід її примушувати. Вона спостерігає за ходом заняття, або займається цікавою справою.

Принцип творчого співробітництва передбачає психологічну захищеність від критики, підтримання творчої активності, створення умов для її прояву.

Принцип саморозкриття. Забезпечення можливості виявляти переживання, справжні почуття, висловлювати думки.

Принцип індивідуального підходу. Врахування особливостей і реальних досягнень учня, ступеня відкритості у спілкуванні.

Принцип коректної педагогічної оцінки. Вербальна оцінка не особистості учня, а його дій і результатів. Виявлення зацікавленого й поважного ставлення до того, що учень сказав, намалював, зробив.

Принцип доброзичливості однокласників. Усі стосунки між дітьми мають бути приязними, будь-які передумови завдання комусь із учнів психічних травм неприпустимі.

Дана програма розрахована на роботу з учнями основної школи (5-6 класи) в період з вересня по травень включно. Передбачається, що заняття проводитимуться один раз на тиждень підгрупами 4-6 осіб, тривалістю 45 хв. На певних етапах роботи дві підгрупи, на які поділяється клас, об'єднуюватимуться, що забезпечить збереження цілісності класу та його розвиток. Кожне заняття традиційно починається з процедури привітання «Вітаю всіх!», яка не тільки сприяє згуртуванню дітей, а й налаштовує їх на позитивну взаємодію. Наступна обов'язкова вправа позначена як «Відчуй моє тепло», яка налаштовує групу на спільну діяльність. Закінчується кожне заняття ритуалом прощання: вправа «Посмішка» - вона надає дітям можливість обмінятися позитивними емоціями, поділитися своїм настроєм, відчуттями, що відбулося з кожним з них протягом зустрічі, які емоції переживаються і вправа: «До побачення!» Заняття за даною програмою базуються на врахуванні індивідуальних особливостей дітей, з урахуванням можливостей дітей відповідно діагнозів та рівня розумового розвитку, з урахуванням даних діагностичного обстеження учнів в руслі запропонованої програми (проводиться на перших двох заняттях), специфіки навчання в освітньому чи реабілітаційному закладі.

Мета програми: корекція емоційних порушень дітей з особливими потребами, сприяння особистісному зростанню і самовизначенню особистості дитини, а саме, подоланню дитиною емоційних, поведінкових і комунікативних проблем. Створення умов для усвідомлення власних переживань, зрозуміння причин що їх викликають. Розвиток емоційної регуляції поведінки.

Завдання корекційної програми:

1. Ознайомлення дітей з різними емоційними станами.
2. Оволодіння прийомами, що допомагають долати негативні емоції.
3. Формування та розвиток «Я-концепції» особистості дитини.
4. Сприяти підвищенню впевненості в собі, формувати позитивну самооцінку дитини.
5. Розвиток та корекція комунікативних навичок.
6. Оволодіння релаксаційними та дихальними техніками для зміцнення психологічного здоров'я.

Структура та зміст програми

Етапи реалізації програми:

Програма розрахована на 2 діагностичних та 34 практичних занять, всього 36 години.

1. Діагностичний блок (2 год.)
2. Корекційно-розвивальний блок (34 год.)

Перелік психодіагностичних методик:

1. «ДАТ»
2. Тест Люшера.
3. Тест на визначення рівня тривожності Філіпса
4. Проективні методики: «ДДЛ», «Неіснуюча тварина», «Моя сім'я».
5. Методика «Дерево з чоловічками» автор: Піп Вілсон (PipWilson).

Методи роботи:

- Психомедитації;
- Релаксаційні техніки;
- Дихальні вправи;
- Елементи арт-терапії і казко-терапії;
- Рольове моделювання;
- Саморегуляція.

Висновки. Таким чином, дитячий церебральний параліч є складним захворюванням центральної нервової системи, що веде не тільки до рухових порушень, але і визиває затримку чи патологію розумового розвитку, мовну недостатність, порушення слуху, зору і таке інше. У дітей з церебральним паралічем достатній інтелектуальний розвиток часто супроводжується відсутністю впевненості в собі, самостійності, з підвищеною сугестивністю. Усе це свідчить про своєрідний дисгармонійний психічний розвиток дитини з ДЦП.

Бібліографія

1.Абрамова Г.С. Вікова психологія. – М., 1998. 2.Ананьєв Б.Г. Вибрані психологічні праці. Т.2. – М., 1980. 3. Ананьєв Б.Г., Рибалко Е.Ф. Особливості сприйняття простору у дітей. – М., 1964.

4. Бадина Н.П. Технология создания психологически комфортных условий в образовательном учреждении: Методические рекомендации для педагогов-психологов. – Курган, 2008. – 135 с. **5. Берні Р.** Розвиток Я-концепції і виховання. – М., 1986. **6.** Коррекционно-развивающие программы с использованием специального оборудования для детей и подростков: Методическое пособие / **Под общей ред. Чепурных Е.Е.** – М.– Ярославль: Центр «Ресурс», 2002. **7. Костина Л.М.** Игровая терапия с тревожными детьми. – СПб.: Речь, 2006. **8. Набойкина Е.Л.** Сказки и игры с особым ребенком. СПб.: Речь, 2001. **9.** Пособие по использованию сенсорной комнаты. Республиканское Объединение по реабилитации и восстановительному лечению детей-инвалидов Браудо Т.Е., Кириченко Ю.А., Соловьева Е.А., Ряховская М.В. / **Под редакцией профессора Лильина Е.Т.** **10.** Сенсорная комната – волшебный мир здоровья: Учебно-методическое пособие / **Под ред. Женеvroва В.Л., Баряевой Л.Б., Галлямовой Ю.С.** – СПб.: ХОКА, 2007. **11.** Сенсорная комната – волшебный мир здоровья: Учебно-методическое пособие / **Под общей ред. Женеvroва В.Л., Баряевой Л.Б., Галлямовой Ю.С.** – СПб.: ХОКА, 2007 – ч. 1: Темная сенсорная комната. **12.** Сенсорная комната – волшебный мир здоровья: Учебно-методическое пособие / **Под ред. Женеvroва В.Л., Баряевой Л.Б., Галлямовой Ю.С.** – СПб.: ХОКА, 2007. – Ч.1: Тёмная сенсорная комната. – 416 с. **13. Титарь А.И.** Игровые развивающие занятия в сенсорной комнате: Практическое пособие для ДОУ. – М.: АРКТИ, 2008.

References

1. Abramova G.S. Age psychology. - M., 1998. **2. Ananiev B.G.** Selected psychological works. T.2. - M., 1980. **3. Ananiev B.G, Rybalko E.F.** Features of perception of space in children. - M., 1964. **4. Bad'ina N.P.** Technology of creating psychologically comfortable conditions in an educational institution: Methodical recommendations for psychologists. - Kurgan, 2008. -135 p. **5. Berni R.** Development of the I-concept and upbringing. - M., 1986. **6.** Correction-development programs using special equipment for children and adolescents: Methodical manual / **Under the general ed. Chepurny E.E.** - M. - Yaroslavl: Center "Resurs", 2002. **7. Kostina L.M.** Game therapy with disturbing children. - SPb.: Speech, 2006. **8. Naboykina E.L.** Tales and games with a special child. SPb.: Speech, 2001. **9.** A manual on the use of the sensory room. Republican Union for the rehabilitation and rehabilitation of disabled children Braudo T.E., Kirichenko Yu.A., Solovyova E.A., Ryakhovskaya M.V. / **Under the editorship of Professor Lilina E.T.** **10.** Sensory room - the magic world of health: Educational and methodical manual / **Ed. Genevrova V.L., Baryayeva L.B., Galyamova Yu.S.** - SPb.: HOCA, 2007. **11.** Sensory room - the magic world of health: Educational and methodical manual / **Under the general ed. Genevrova V.L., Baryayeva L.B., Galyamova Yu.S.** - SPb.: HOCA, 2007 -

Part 1: Dark Sensory Room. **12. Sensory room - the magic world of health: Educational and methodical manual / Ed. Genevrova V.L., Baryayeva L.B., Galyamova Yu.S.** - SPb.: HOCA, 2007. – Part 1: Dark Sensory Room. – 416 s. **13. Titar A.I.** Game Developments in Touch Room: Practical Guide for DOW. - M.: ARKTI, 2008.

Авторський внесок: Саранча І. – 70%, Синчук Н. – 30%

Received 05.09.2017

Reviewed 20.10.2017

Accepted 27.11.2017

УДК 376-056.262-055.52

Г.П. Серпутько
ann_nika@ukr.net

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ ДІТЕЙ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРУ І НАВЧАЮТЬСЯ В УМОВАХ ІНТЕГРОВАНОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Відомості про автора: Серпутько Ганна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри тифлопедагогіки факультету корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна. У колі наукових інтересів: проблеми навчання, виховання та комплексної реабілітації дітей з порушеннями зору, які навчаються в умовах спеціального, інтегрованого чи інклюзивного освітнього середовища. Email: ann_nika@ukr.net

Contact: Serputko Hanna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Tiflopedagogy of the Faculty of Correctional Pedagogy and Psychology of the National Pedagogical University named after M. Drahomanov, Kyiv, Ukraine. In the area of scientific interests: problems of education, upbringing and complex rehabilitation of children with vision impairments, who study in a special, integrated or inclusive educational environment. Email: ann_nika@ukr.net

Серпутько Г. П. Співпраця закладів загальної середньої освіти з родинами дітей, які мають порушення зору і навчаються в умовах інтегрованого та інклюзивного освітнього середовища. У статті розкривається актуальність проблеми взаємодії навчального закладу з